

فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۸، شماره پیاپی ۳۲، زمستان ۱۳۹۷

شاپای چاپی: ۶۷۳۵-۲۲۵۱ - شاپای الکترونیکی: ۷۰۵۱-۲۴۲۳

<http://jzpm.miau.ac.ir>

نقش مناطق ویژه اقتصادی در افزایش کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: شهر سلفچگان)

محمد حسن نامی: استادیار گروه جغرافیای سیاسی، دانشگاه فارابی، تهران، ایران

حجت الله پاشاپور^۱: دکتری جغرافیا، استادیار دانشکده علوم پایه، دانشگاه افسری امام علی (ع)، تهران، ایران

مصطفی توکلی نغمه: کارشناس ارشد برنامه ریزی آمایش سرزمین، دانشگاه تهران، تهران، ایران

پذیرش: ۱۳۹۷/۲/۳۱

صص ۱۱۳-۱۲۶

دریافت: ۱۳۹۶/۱۱/۷

چکیده

مطالعات مربوط به کیفیت زندگی در ابتدا بیشتر در زمینه‌های مربوط به سلامتی و توان بخشی معلولان، ناتوان‌های جسمی و ذهنی، کهنسالان، کودکان و زنان بوده است. رفته رفته جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی هم به آن افزون گردیده است. در این پژوهش که با روش تحلیلی و شیوه میدانی صورت گرفته است، سعی گردیده نسبت به ارزیابی و عملکرد منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان در حوزه کیفیت زندگی شهروندان شهر پرداخته شود. با استفاده از پرسشنامه نسبت به جمع‌آوری دیدگاه‌ها در زمینه عملکرد منطقه در ابعاد مسکن، درآمد و اشتغال، حمل و نقل، امنیت اجتماعی، ابعاد اجتماعی و فرهنگی و تعلقات زندگی پرداخته شد. برای تحلیل داده‌های گردآوری شده در نرم‌افزار SPSS نسبت به انجام آزمون‌های کای اسکوئر، *T-Test* و برای سنجش همبستگی میان شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده گردیده است. نتایج بیانگر است که با توجه به خروجی‌های منفی در حوزه‌های مسکن (-۲۱/۱۱)، درآمد و اشتغال (-۸/۴۰)، حمل و نقل (-۱۷/۴۶)، ابعاد اجتماعی و فرهنگی (-۱۲/۹۷) بیانگر پایین بودن کیفیت زندگی در این حوزه‌ها است. این در حالی است که فقط در حوزه‌های امنیت اجتماعی (+۹/۹۰) و تأسیسات و تجهیزات شهری (+۱۶/۳۷) شاخص *t* مثبت بوده است، که بیانگر رضایت شهروندان در این حوزه می‌باشد. همچنین با توجه به مدل همبستگی به کار رفته در این پژوهش، میان شاخص‌های عینی و ذهنی رابطه برقرار می‌باشد و مقدار آماره محاسبه شده (۰/۶۵۹) می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: کیفیت زندگی، منطقه ویژه سلفچگان، شهر سلفچگان.

^۱. نویسنده مسئول: geo.pashapour@yahoo.com، ۰۹۱۲۷۲۸۳۴۲۱

مقدمه:

واژه کیفیت زندگی سرچشمه روشنی ندارد. کیفیت زندگی اگرچه جذابیت و معنی عام دارد، با این وجود یک تعریف پذیرفته عام ندارد. هر عبارتی که در تعریف کیفیت زندگی بکار رود، کیفیت زندگی یک فرد به حقایق عینی و خارجی زندگی اش و دریافت ها و ادراکات درونی و ذهنی او از این عوامل و نیز از خودش وابسته است (Lotfi S., 2009: 65). از دهه ۱۹۳۰، محققان با روش‌های متنوع کیفیت زندگی را مطالعه کرده اند، آنان کوشیده اند تا اجزاء و عناصر کیفیت زندگی را معین نمایند و مناطق جغرافیایی مانند شهرها، ایالات و ملت ها را بوسیله شاخص‌های کیفیت زندگی، که آنها گسترش داده‌اند، مقایسه کنند (Leo, 1976, Boyer and Savugo, 1981; Bloom Quist et al., 1988; Staver and Lyon; Sophin, 1993). علاوه بر محققان سازمان‌های بین‌المللی مانند UNDP (۱۹۹۴) سازمان ملل و شورای توسعه فرامری (۱۹۹۶) شاخص‌های خودشان را برای کیفیت زندگی توسعه دادند. دلیل مهم برای چنین توجهی به کیفیت زندگی در تخصیص مؤثر منابع محدود و کمیاب نهفته است (Megone, 1990: 35). مطالعات مربوط به کیفیت زندگی در ابتدا بیشتر در زمینه‌های مربوط به سلامتی و توان بخشی معلولان، ناتوانی‌های جسمی و ذهنی، کهنسالان، کودکان و زنان بوده است. در واقع ابتدا این مفهوم جهت قشرهایی از مردم تعریف و بکار گرفته می شد که به علت شرایط اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و جسمی دچار مشکلات فراوان در زندگی خود بوده‌اند (Amini, 2006: 6) اما امروزه توافق جامعی میان محققان، سیاست‌گزاران و برنامه ریزان در خصوص نیاز به مطالعه کیفیت زندگی وجود دارد و اکنون این مفهوم به تمامی اقشار جامعه و در شکل‌های متفاوت و مختلف تسری یافته است (Pour Jafar et al., 2005: 8) داشتن کیفیت زندگی مطلوب همواره آرزوی بشر بوده است و با توسعه و پیشرفت شهرها رفته رفته بیشتر هم می‌شود. نگرانی از کیفیت زندگی، یکی از مشخصه‌های جامعه معاصر است (Pacione, 2003: 19). زیرا در بحث های مربوط به کیفیت زندگی، تنها زیستن مهم نیست، بلکه کیفیت آن هم دارای اهمیت می‌باشد (Cramer, 2004: 104). کیفیت زندگی به عنوان یک اصطلاح مفهومی برای نمایش دادن میزان رضایت افراد و گروه ها از زندگی است که جنبه عینی و ذهنی آن را دربر می گیرد. این مفهوم از سویی با عدالت اجتماعی و از سوی دیگر با رفاه اجتماعی در ارتباط است (Mohammadi and Mahdi Zanganeh, 2010: 99) کیفیت زندگی شهری یکی از مهم‌ترین حوزه های مطالعات شهری در کشورهای مختلف است که در برنامه ریزی شهری می‌توان آن را با توجه به شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، زیست محیطی و روانی در دو وجه عینی (کمی) و ذهنی (کیفی) تعریف کرد. مانند کیفیت دسترسی به کاربری های مختلف شهری اعم از مسکن، اوقات فراغت، ایجاد فرصت برای کنش اجتماعی، رفاه، مشارکت اجتماعی و... (Mokhtari and Andari, 2011: 15-18).

طبق آمارهای موجود نزدیک به نیمی از مردم جهان ساکن در نواحی شهری اند که همچنان روند رو به رشدی را دنبال می کند (Baskah et al., 2010: 96). این رشد شهر نشینی که همراه خود صنعتی شدن با تولید انبوه کالا و خدمات متنوع در بعد کمی را یدک می کشد، مشکلات عدیده ای را برای بشر امروز به همراه آورده است (Khorsgani, 2007: 68). از جمله این مشکلات می توان به کاهش میزان سرانه های شهری شهروندان از امکانات و خدمات شهری اشاره کرد. که این مسائل ثابت بودن کیفیت زندگی شهروندان در موارد کاهش آن را به دنبال داشته است. از طرف دیگر بسیاری از برنامه ریزان شهری اعتقاد دارند که برنامه ریزی ها باید همسو با بهبود کیفیت زندگی شهری باشد. چراکه بهبود کیفیت زندگی شهری می تواند زمینه توسعه در سایر ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، زیستی و روانی را فراهم نماید. به بیان دیگر جوهره کیفیت زندگی تامین همزمان نیاز های مادی و معنوی انسان است که برای شناخت آن به دو دسته نیازهای کمی و کیفی در زمینه های مختلف توجه می شود (Ali Akbari and Amini, 2010: 124). منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان که در ۴۰ کیلومتری شهر قم واقع شده است، با گذشت بیش از یک دهه از زمان تأسیس آن فعالیت های گسترده ای در زمینه اقتصادی داشته است. طبعاً هدف از احداث چنین مجموعه هایی نه تنها شامل رشد و توسعه اقتصادی، بلکه توسعه در سایر مؤلفه‌های آن مانند اجتماعی، فرهنگی، زیستی و روانی و... است. به طوری که ایجاد تحرک منطقه ای، بهبود فضای کسب و کار، ایجاد اشتغال و درآمد پایدار و بالأخره بهبود کیفیت زندگی در ابعاد مختلف آن، را می توان از اهداف احداث چنین مناطقی برشمرد. این در صورتی است که مشاهدات حاکی از فضای زیست سکونتگاه های اطراف منطقه ویژه اقتصادی حاکی از اوضاع نابه سامان و مشکلات بسیاری

است که در فضای شهری و روستاهای موجود جریان داشته است. این عامل موجب گردید با طرح این پژوهش وضعیت کیفیت زندگی در بخش سلفچگان اعم از سکونتگاه‌های شهری و روستایی با توجه به فعالیت منطقه ویژه مورد ارزیابی قرار گرفته و نیز فعالیت یک دهه منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان، اثرات و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیستی و ... آن را بر شهر سلفچگان سنجش و شناخت خوبی از کیفیت زندگی در بخش سلفچگان بدست آید. به گونه‌ای که این مطلب که منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان با بیش از یک دهه فعالیت و صرف هزینه‌های بسیار در راه اندازی کارخانجات و کارگاه‌ها و با وجود حجم جمعیت شاغل در آن و مضافاً وسعت ۲۰۰۰ هکتاری خود، چه تأثیری بر کیفیت زندگی شهروندان این شهر داشته است؟ مطرح گردد. هدف اصلی از انجام این سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی در شهر سلفچگان است. در کنار این هدف اصلی اهداف فرعی هم در نظر گرفته شده است که عبارت‌اند از:

- سنجش کیفیت ذهنی زندگی و سطح رضایت از معر فهای مختلف مربوط به قلمروهای محیط فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی در شهر سلفچگان؛
  - شناسایی ابعاد کیفیت عینی و ذهنی زندگی و ایجاد شاخص تجمعی کیفیت زندگی با استفاده از معرف‌های عینی؛
  - بررسی تأثیر خصوصیات فردی، اجتماعی و اقتصادی بر کیفیت زندگی مردم؛ و
  - سنجش کیفیت کلی زندگی از طریق ترکیب جنبه‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی در شهر سلفچگان.
- با توجه به اهداف فوق مهم‌ترین سؤالات و فرضیه‌هایی که در پی یافتن پاسخ به آن هستیم، شامل موارد زیر می‌باشد:
- میزان کیفیت زندگی متأثر از فعالیت اقتصادی منطقه ویژه اقتصادی در سلفچگان، چگونه ارزیابی می‌گردد؟
  - آیا میان شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی منبعت از اثر منطقه ویژه در سلفچگان همبستگی وجود دارد؟
  - نقش منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان در بهبود کیفیت زندگی در طول یک دهه فعالیت آن چگونه ارزیابی می‌گردد؟
  - میزان کیفیت زندگی متأثر از فعالیت منطقه ویژه اقتصادی در سلفچگان مطلوب نباشد.
  - شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی متأثر از فعالیت منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان همبسته می‌باشند.
  - عملکرد منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان در بهبود کیفیت زندگی در طول یک دهه فعالیت آن مطلوب نبوده است.

مبانی نظری تحقیق:

موضوع کیفیت زندگی در سال‌های اخیر توجهات را به خود جلب کرده است و به طور فزاینده‌ای به موضوع تحقیقات علمی و تئوری در زمینه‌ها و نظام‌های مختلف تبدیل شده است. مطالعه این مفهوم بر پایه این فرضیه بنیادین است که محیط اجتماعی و فیزیکی می‌تواند بر روی خوشبختی و رفاه مردم ساکن در شهر تأثیرگذار باشد (vedakhizi & rezaei, 2017: 232).

مفهوم کیفیت زندگی چند مشخصه جالب توجه دارد: الف) تنها به زندگی انسانی ارجاع دارد. ب) به ندرت در صیغه جمع بکار رفته (یعنی بصورت کیفیات زندگی) است. ج) به عنوان یک عبارت عام و غیر قابل تقسیم می‌باشد که معنایش می‌تواند ناب (و خالص) باشد. د) مشکل است که آن را به هر رده مجزا از علوم مرتبط با جامعه‌شناسی طبقه‌بندی نمود (Dissart, 2000, ۱۵۶).

رامنی، براون و فرای (۱۹۹۴) کوشیده‌اند؛ بگویند چرا تعریف جهان شمول پذیرفته‌ای از کیفیت زندگی وجود ندارد: الف) فرآیندهای درونی و ذهنی وابسته به تجارب کیفیت زندگی می‌توانند از طریق فیلترها (ودیدگاه‌ها) و بیان‌های مختلف توضیح داده و تفسیر شوند، ب) مفهوم کیفیت زندگی به میزان قابل توجهی سنگین (و مبهم) است، ج) مفهوم کیفیت زندگی فهمیدن رشد بشر و فرآیندهای توسعه‌ای، میانگین امید به زندگی افراد در جوامعشان و گستره‌ای که این فرآیندهای روانشناختی تحت تأثیر عوامل محیطی و نظام‌های ارزش (گذاری) انفرادی هستند، را در بر دارد (Romney, 1997, 25). داینر و ساهه (۱۹۹۷) استدلال کردند که سه رهیافت مهم علمی (فلسوفانه) برای تعریف و تعیین کیفیت زندگی وجود دارند: الف) مشخصه‌های کیفیت زندگی تحمیل می‌شود بوسیله ایده آل‌های هنجاری که بر اساس مذهب، فلسفه یا دیگر نظام‌ها می‌باشند؛ ب) رضایت از اولویت‌ها (سودمندی انتخاب) ج) تجربه‌ی افراد این رهیافت‌ها وابسته هستند به سه سنجه کیفیت زندگی: شاخص‌های اجتماعی، نمایه‌های اقتصادی و سعادت‌مندی. داینر و ساهه استدلال کردند که یک یکپارچگی (همگردانی و اجتماع) از این سه سنجه می‌تواند سیاست‌گذاری را تسهیل کند (Dissart, 2000, 157). ایده و مفهوم کیفیت

زندگی یک ایده چند وجهی است که با یک پهنه وسیع از شاخص ها در زیر یک سایه قرار دارد. در عین حال موضوعی میان رشته ای و بنابراین مفهومی چند بعدی است. اصولاً کیفیت زندگی واژه ای پیچیده و کیفی در رابطه با شرایط و وضعیت جمعیت، در یک مقیاس جغرافیایی خاص (شهر، منطقه، محله، بخش و...) است. کیفیت زندگی از دیدگاه های متفاوتی تعریف شده است و اگرچه اجماع بسیار کمی درباره تعریف کیفیت زندگی وجود دارد. از مهم ترین این تعاریف به شرح زیر هستند:

- ❖ یک تعریف ساده آن عبارتست از رضایت کلی فردی از زندگی (Tuan Seic, 2000: 33)
- ❖ کیفیت زندگی یک مفهوم پهناور است که دربردارنده برداشت هایی از یک زندگی خوب و دارای رضایتمندی و شادی است. اغلب مفهوم زندگی رضایتمند و زندگی شاد در مفهوم رفاه یا خوشی که دربردارنده رضایت از زندگی و احساسات مثبت و منفی است، ترکیب می شوند (Mc Crea & et al., 2004:3)
- ❖ مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می باشد که از چندین متغیر متأثر می گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشار روحی روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر نظیر آن، که به شکل مرکب کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می کنند (Rahman & et al. 2003:1)
- ❖ کیفیت زندگی، واژه ای پیچیده در ارتباط با شرایط و وضعیت جمعیت، در یک ناحیه است. دربرگیرنده ابعاد روانی است که شاخص هایی همچون رضایت، شادمانی و امنیت را در برمی گیرد (شاخص های ذهنی). در برخی موارد، رضایت های اجتماعی نیز نامیده می شود. همچنین دربرگیرنده ابعادی محیطی که دربرگیرنده سنجه هایی همچون مسکن، دسترسی به خدمات و امنیت محیطی است (شاخص های عینی). دربرگیرنده جنبه های دیگری چون توجه به فرصت های اجتماعی، امیدهای اشتغال، ثروت و اوقات فراغت است. برخی با توجه به این تعاریف کاملاً آنرا مترادف با رفاه (well-being) می دانند (Saifuddini, 2002:375 1381) مطالعات مربوط به کیفیت زندگی بایست بر اساس شاخص های به خصوصی در حوزه های مختلف اجتماعی، اقتصادی، زیستی، محیطی و روانی و... صورت گیرد. در جدول زیر مهم ترین شاخص های مورد استفاده در مطالعات مربوط به کیفیت زندگی آورده شده است:

جدول ۱- انواع شاخص های کیفیت زندگی

منبع	نوع شاخص
Friedman, 1997: 21	(شاخصهای اقتصادی) درآمد، ثروت و اشتغال (شاخصهای محیطی) درصد مسکن استاندارد، کیفیت هوا، هزینه ی حمل و نقل خانواده (شاخص سلامت) مرگ و میر کودکان کمتر از یک سال، به ازای ۱۰۰۰ موالید و نرخ خودکشی گزارش شده (شاخصهای آموزشی) کودکان و بزرگسالان در حال تحصیل و مراکز آموزشی (شاخصهای مشارکت و همیاری) (شاخص امنیت اجتماعی) دزدی و اعتیاد
Bonaiuto et al, 2003	(جنبه های فضایی) بیشتر فضای معماری برنامه ریزی، سازمان و قابلیت دسترسی به فضا، فضای سبز (جنبه های انسانی) مردم و روابط اجتماعی (جنبه های کارکردی) شامل رفاه، گذران اوقات فراغت، فعالیت های تجاری، خدمات حمل و نقلی (جنبه های زمینه ای) شامل مرحله ی زندگی، سلامت محیطی، امنیت بالا
Cardinal and KAdin, 2005: 5-7	فرهنگی (درصد ساکنان بومی، درصد افراد فعال در مراسم مذهبی) بهداشتی (درصد کودکان فوت شده زیر یک سال، امید به زندگی، درصد افراد با بیماری های خاص) آموزشی (نرخ فارغ التحصیلان در سطوح عالی، تعداد مدارس و مراکز آموزش عالی، تعداد دانش آموزان و اساتید) جرم و امنیت (تعداد افراد زندانی، تعداد شورش ها، دزدی و دعوا و اعتیاد) اشتغال (نرخ اشتغال) درآمد (درصد افراد زیر خط فقر، متوسط درآمد) منابع و سرزمین (میزان فضای سبز، میزان نواحی حفاظت شده، هوا، کیفیت هوا، گازهای آلوده کننده رودخانه و ساحل) مسکن (مسکن قابل نگهداری، میانگین افراد در هر اتاق، خانه های تخریبی) بی خانمان ها.
Zivelova & Jansky, 2008, 1-14	مسکن /اقتصادو کار (نوع فعالیت اقتصادی، بیکاری، میانگین درآمد) منابع و محیط (حفظ اراضی پیرامون شهر) محیط شهر (نرخ رشد ترافیک، دسترسی به خدمات) بهداشت و مراقبت های بهداشتی و امید به زندگی، مرگ های نابهنگام (مرگ و میر کودکان) یادگیری و مهارت /جامعه ی امن (میزان جرایم، نوع جرایم، ترس از وقوع جرم در شهر)

Source: Faraji Malahi, 2010

رویکرد های مرتبط با کیفیت زندگی:

الف) رویکرد اسکاندیناوی کیفیت زندگی: این رویکرد، رویکردی است که در اکثر کشورهای اروپایی به ویژه کشورهای اسکاندیناوی طرفدار دارد و جان درینوسکی و ریچارد تیموس آن را ابداع کرده‌اند. در این رویکرد بر شرایط عینی کیفیت زندگی و معرف های مرتبط به آن تأکید شده است و کیفیت زندگی افراد در گرو ارضای نیازهای اولیه زندگی است.

ب) رویکرد آمریکایی: در بیشتر تحقیقاتی که در کشور آمریکا روی کیفیت زندگی انجام شده است، محققان بیشتر به تجارب ذهنی افراد از زندگی شان توجه کرده و بر معرفهای ذهنی تأکید کرده اند (Farhani and et all, 2017: 195).

منطقه آزاد تجاری: تعاریف گوناگونی از مناطق آزاد ارائه شده است. واژه‌های فراوانی در زبان انگلیسی برای بیان این مقصود به کار می‌رود. امروزه واژه «مناطق پردازش صادرات» بیشتر از سایر واژه‌ها به کار برده می‌شود. منطقه پردازش صادرات را میتوان بدین صورت تعریف کرد: منطقه صنعتی طراحی شده‌ای که از نظر نظام تجاری و گمرکی یک کشور قلمرو جداگانه‌ای برای تجارت آزاد محسوب می‌شود. جایی که شرکت های خارجی که اغلب تولید آنها برای صادرات است، از تعداد معینی مشوق های مالی و پولی بهره‌مند می‌شوند (Nahidi et al., 2011: 157).

منطقه ویژه اقتصادی: محدوده جغرافیایی مشخص در مبادی ورودی یا داخل یک کشور که در آن به منظور پشتیبانی از تولید و نیز تأمین کالا برای مصارف داخلی، توسعه صادرات، ایجاد تحرک در اقتصاد منطقه‌ای کلیه نیازهای وارداتی صنایع و جامعه فارغ از شمول مقررات اداری حاکم بر گمرکات کشور تأمین می‌شود. در این مناطق محدودیت زمانی برای نگهداری از کالا و محدودیت خرید ارز وجود نداشته و تحت شرایط مطمئن و آزاد توسط فروشندگان و تولید کنندگان خارجی و شرکای داخلی آنها تولید و تجارت صورت می‌گیرد تا پس از تولید ثانویه، پردازش یا حتی ترانزیت آماده صدور به سرزمین اصلی یا دیگر کشورها با ساده ترین تشریفات و در کمترین زمان شود (Chegini, 1999: 54 – Wang, 2010: 5).

منطقه ویژه به مناطقی گفته می‌شود که سرمایه داران در آن تاحدودی اجازه سرمایه گذاری دارند که از نظر گمرکی خنثی بوده و می‌توانند کالای خود را از کشور خارج یا به آن وارد کنند هدف از تاسیس این مناطق آن است تا سرمایه داران بتوانند بدون پرداخت مالیات و هزینه‌های سنگین در این مناطق به امر تولید بپردازند. (Special Economic Zone of Fars, 2007 p. 4). دقت نظر در تعاریف یاد شده از مناطق آزاد و ویژه اقتصادی این نکته را در ذهن متبادر می‌سازد که اگرچه هر دو این مناطق جهت گیری یکسانی را در راستای آزاد سازی دارند اما در یک سوی اهداف، وظایف، امتیازات و تهدیدات با هم متفاوت اند. تفاوت اصلی بین این دو در میزان و حدود آزادی عمل از حیث مقررات و قوانین کشور است آزادی عمل در مناطق آزاد اقتصادی بیشتر است و نیز از مزایای به نسبت بیشتری نسبت به مناطق ویژه اقتصادی برخوردارند.

جدول ۲- مقایسه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی

ردیف	مزیت	مناطق آزاد اقتصادی	مناطق ویژه اقتصادی
۱	امکان ورود کالا بدون پرداخت عوارض گمرکی و سود بازرگانی	وجود دارد	وجود دارد
۲	آزادی کامل ورود و خروج سرمایه	وجود دارد	وجود دارد
۳	امکان کامل ورود و خروج سرمایه	وجود دارد	وجود دارد
۴	ثبت شرکتهای، مالکیت‌های معنوی و وسایل حمل و نقل	وجود دارد	وجود دارد
۵	مقررات کار و بیمه تأمین اجتماعی	طبق قوانین مناطق آزاد	" " " " " "
۶	امکان مشارکت و سرمایه گذاری داخلی و خارجی	وجود دارد	۴۹٪ مشارکت خارجی
۷	تشریفات و قوانین صدور مجوز	طبق قوانین مناطق آزاد	طبق قوانین ویژه
۸	امور بانکی، پولی و ارزی	تابع قوانین مناطق آزاد	تابع قوانین سرزمین
۹	خرده فروشی کالا	همه اتباع	اتباع خارجی
۱۰	مقررات مربوط به صدور ویزا	مطابق قانون منطقه آزاد	مطابق قانون سرزمین

Source tahaqqi:2007

روش تحقیق:

مباحث مربوط به کیفیت زندگی با توجه به ماهیت موضوعی مستلزم ارائه پرسشنامه و جمع آوری نظرات شهروندان که در محله و یا شهر خاصی زندگی می‌کنند، می‌باشد با این وجود در مقاله حاضر سعی بر آن بوده که با روش توصیفی - تحلیلی

مبتنی بر منابع کتابخانه و استفاده از داده های اسنادی و آماری سازمان ها و ارگان های ذیربط از قبیل فرمانداری و بخش داری بخش سلفچگان و نیز شهرداری سلفچگان صورت گیرد. مضاف بر آنکه در این مقاله پرسشنامه ای نیز به منظور جمع آوری نظرات شهروندان شهرستان سلفچگان تنظیم گردیده که روایی و پایایی آن از سوی اساتید مورد تایید واقع شده است. پایایی پرسشنامه در نرم افزار *SPSS* با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ مورد ارزیابی واقع شده که نتایج زیر به دست آمد: حجم نمونه نیز با استفاده از آزمون کوکران حدود ۱۳۴ نفر برآورد گردیده است. لازم به ذکر است مهم ترین متغیرهای مطرح شده در این پرسشنامه عبارت اند از: مسکن، اشتغال، حمل و نقل، فرهنگی و اجتماعی، تعلق به ماندگاری، تأسیسات و تجهیزات و امنیت اجتماعی بوده است.

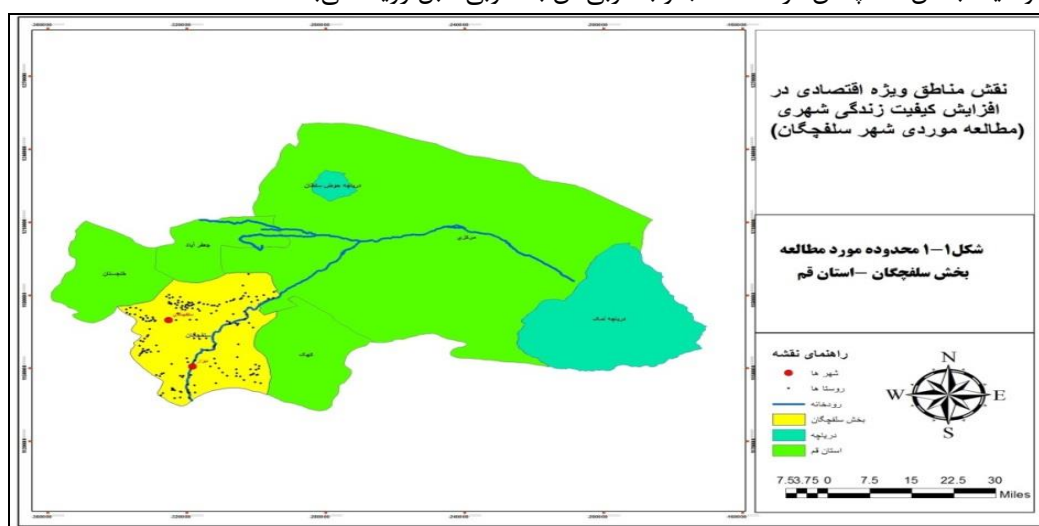
		تعداد	درصد
Cases	Valid	۱۳۴	۱۰۰
	Excluded ^a	۰	۰
	Total	۱۳۴	۱۰۰

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.۸۷۷	۳۹

منطقه مورد مطالعه:

سلفچگان یکی از شهرهای استان قم است که در بخش سلفچگان شهرستان قم واقع در جنوب غربی استان قرار گرفته است. این شهر در مختصات ۳۴ درجه و ۲۹ دقیقه شرقی و ۵۰ درجه و ۲۹ دقیقه شمالی واقع شده است. سلفچگان در سال ۱۳۷۸ در سفر رئیس جمهور وقت، به قم و همچنین پیگیری های استاندار وقت قم و نمایندگان مجلس به شهر تبدیل و بعنوان شهر سلفچگان شناخته شد. این شهر در سال ۱۳۹۰ مطابق با سرشماری انجام گرفته با داشتن حدود ۲۰۰۰ نفر جمعیت، مرکز بخش سلفچگان می باشد. این شهر دارای اهمیت ارتباطی بسیار زیادی است. به طوریکه راه آهن سراسری شمال-جنوب و راه آهن تهران-شرق کشور از این شهر می گذرند. همچنین آزاد راه های تهران-ساوه-اصفهان و تهران-اراک همگی از درون این شهر عبور می کنند (Salafchegan County: 2014). مهم ترین دهستان این بخش راهجرد شرقی است که دارای قریب به سی و چهار روستا و آبادی با جمعیتی بالغ بر ۱۴۰۰ نفر می باشد. در تصویر زیر نقشه استان قم به همراه شهرستان های آن آورده شده است، که موقعیت بخش سلفچگان در قسمت جنوب غربی آن به خوبی قابل رویت می باشد.

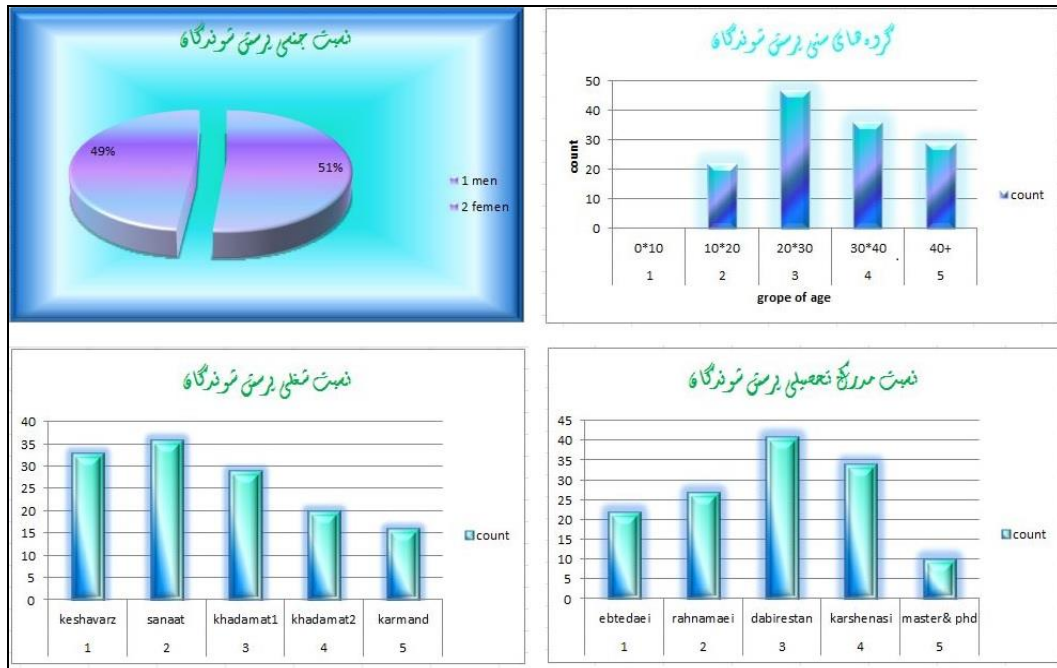

شکل ۱ - محدوده مورد مطالعه پژوهش (Writers, ۲۰۱۷)

یافته های پژوهش:

مناطق ویژه اقتصادی با توجه به زمینه فعالیت و کارکرد آنها در صورت برنامه ریزی مناسب و آمایش مناسب آنها مطابق با محیط و بستر طبیعی و نیز جمعیت مرتبط با آن می تواند شرایط سکونت گاه ها را در جهت رسیدن به توسعه پایدار و ارتقای

کیفیت زندگی فراهم آورد. منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان با توجه به اقلیم و شرایط محیطی نسبتاً بد استان قم از نظر توسعه فعالیت‌های زراعی و کشاورزی و نیز حجم جمعیتی در شهرهای بزرگ اطراف آن مثل قم، تهران، اراک و... می‌تواند با توسعه فعالیت‌ها در زمینه صنعت و ایجاد رفاه اقتصادی و اجتماعی در این مناطق، در زمینه بهبود کیفیت زندگی نقش مؤثری داشته باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها بخش اصلی یک کار تحقیقی به شمار می‌روند. در این زمینه لازم است بهترین روش‌های موجود با در نظر گرفتن حساسیت لازم و با هدف رسیدن به نتایج مطلوب به کار گرفته شوند. برای این منظور در این بخش ابتدا جمع‌آوری شده از پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. جمعیت نمونه مورد مطالعه ۱۳۴ نفر از شهروندان شهر سلفچگان می‌باشند که به صورت تصادفی ساده انتخاب گردیده‌اند. نمودار زیر کیفیت پرسش‌شوندگان از حیث جنسیت، سن و ویژگی‌های تحصیلی و شغلی را نمایش می‌دهد.

شکل ۲. ویژگی پاسخ‌گویان (source: writers, 2017)

پس از بیان مشخصات کمی و کیفی پرسش‌شوندگان از حیث مشخصات سنی، جنسی، تحصیلی و شغلی که در قالب نمودارهای فوق به نمایش در آمد، در ادامه به تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ای که به منظور بررسی کیفیت زندگی تنظیم گردیده است، پرداخته خواهد شد. پرسشنامه کیفیت زندگی در ۷ بخش شامل مسکن، اشتغال و درآمد، حمل و نقل، تأسیسات و تجهیزات، فرهنگی و اجتماعی، امنیت اجتماعی و ابعاد روانی و تعلقات به فضای زندگی تنظیم گردید. در هر بخش حداقل ۵ گویه و حداکثر ۸ گویه به فراخور محتوی بخش مربوطه سؤالاتی درج گردید. در جدول ویژگی‌های توصیفی مربوط به پاسخ‌های جمع‌آوری شده و نیز نتایج آزمون کای اسکور مربوط به هر بخش به شکل جداگانه آورده شده است.

جدول ۳ - ویژگی های توصیفی و آزمون کای اسکور پاسخ های پرسش شوندگان

معنی داری	درجه آزادی	کای اسکور	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	گویه
.۰/۰۰۰	۱۰	۶۶/۴۶۳	۹	۱۶	۱۸	۵۷	۳۴	مشارکت منطقه در احداث و بازسازی مسکن
			۰	۴	۲۲	۷۵	۳۲	مشارکت منطقه در تامین منابع مالی مسکن
			۰	۱۳	۲۲	۸۸	۱۱	مقاومت و ایمنی مسکن
			۰	۰	۳۲	۹۰	۱۲	آرامش و سکون در مسکن
			۰	۰	۳۳	۷۴	۲۷	رضایت از بافت محله
.۰/۰۰۰	۱۱	۶۳/۳۸۸	۹	۳۵	۱۶	۴۸	۲۶	عملکرد منطقه در ایجاد اشتغال
			۹	۷	۲۲	۸۵	۱۱	عملکرد منطقه در ایجاد درآمد در یک دهه
			۰	۶	۴۱	۷۹	۸	میزان تعادل میان هزینه و درآمد یک ماهه
			۰	۰	۳۲	۹۰	۱۲	میزان رضایت از اشتغال و درآمد فعلی
			۴۰	۵۳	۱۵	۲۶	۰	تمایل به تغییر شغل در صورت امکان
.۰/۰۰۰	۱۱	۶۷/۴۹۳	۹	۱۶	۲۱	۶۴	۲۴	عملکرد منطقه در توسعه و بهبود حمل و نقل
			۰	۸	۱۸	۹۷	۱۱	میزان رضایت از حمل و نقل
			۰	۱۶	۱۰	۹۳	۱۵	تناسب میان طول و زمان سفر بین مقصد و مبدا
			۶	۱۱	۲۰	۶۳	۳۴	میزان رضایت از جاده ها و شریان ها
			۷	۱۴	۲۰	۵۹	۳۴	میزان رضایت از سازمان تاکسی و اتوبوس رانی
.۰/۰۰۰	۲۰	۷۷/۵۶۷	۹	۱۶	۱۸	۵۷	۳۴	نقش منطقه در تامین امنیت شهری
			۱۹	۶۸	۱۶	۲۷	۴	خطر نسبی حضور و مزاحمت ارادل و اوباش
			۹	۱۶	۱۸	۶۵	۲۶	میزان امنیت خود را در مسیر های فرعی
			۱۲	۱۷	۱۶	۶۳	۲۶	سرعت پاسخ گویی سازمان ها و نهاد های متولی امنیت
			۹	۱۵	۱۶	۷۱	۲۳	تمایل به تفرج در ساعات شبانه
.۰/۰۰۰	۱۴	۶۳/۳۷۳	۹	۱۶	۱۸	۵۷	۳۴	رضایت از ایمنی و سلامت در شهر سلفچگان
			۱۹	۶	۲۸	۵۷	۳۰	عملکرد منطقه در مباحث فرهنگی
			۰	۵	۳۱	۸۶	۱۲	رضایت از سرانه آموزشی در سلفچگان
			۹	۱۵	۱۶	۷۱	۲۳	کیفیت دسترسی به واحد های بهداشتی
			۹	۱۸	۱۶	۵۹	۳۲	ارائه خدمات آموزشی و فرهنگی و بهداشتی منطقه ویژه
.۰/۰۰۰	۱۱	۷۲/۵۰۷	۱۲	۱۳	۲۹	۵۵	۲	رعایت عدالت فضایی و اجتماعی در شهر
			۰	۸	۱۸	۹۷	۱۱	عملکرد ۱۰ ساله منطقه در این زمینه
			۶	۱۶	۲۵	۶۲	۲۵	میزان رضایت از دسترسی به شبکه ها
			۰	۱۲	۳۵	۶۹	۱۸	وضعیت بهداشتی معابر و جوی ها
			۰	۱۲	۳۵	۶۹	۱۸	دسترسی به تجهیزات پخش مواد غذایی
.۰/۰۰۰	۲۱	۷۶/۱۴۹	۱۸	۶۱	۷	۳۵	۱۳	میزان بهره گیری از خدمات نسل چهارم
			۲۴	۵۸	۱۳	۳۲	۷	میزان اعتماد به ساکنان محله
			۲۲	۶۰	۱۰	۳۱	۱۱	میزان آگاهی از رخداد های محله
			۱	۲۰	۲۴	۵۰	۳۹	میزان ارتباط با همسایگان
			۱۲	۱۹	۱۶	۷۷	۱۰	ارزیابی زندگی اجتماعی خود
			۰	۲۴	۲۰	۴۲	۴۸	تعلق به محیط زندگی
			۵	۲۷	۱۹	۶۳	۲۰	میزان مشارکت با سازمان های مردم نهاد
			۹	۱۶	۱۸	۵۷	۳۴	میزان مشارکت با شورایاری محله
							میزان رضایت از زندگی در شهر سلفچگان	

Source: Writers, 2017

با توجه به نتایج مندرج در جدول فوق که از تجزیه و تحلیل پاسخ های جمع آوری شده از پرسش شوندگان بدست آمده است ، برای شاخص مسکن با توجه به فراوانی های بدست آمده مقدار شاخص کای اسکور در سطح معنی داری ۹۵٪ (با توجه به میزان $sig=0.000$) برابر با مقدر ۶۶,۴۶۳ بوده است که بیانگر صحت آزمون انجام شده است. در بخش مربوط به شاخص

درآمد و اشتغال مقدار کای اسکوتر در سطح معنی داری ۹۵٪ ($sig=0.000$) برابر با مقدار ۶۸,۳۸۸، در بخش مربوط به حمل و نقل در همین سطح معنی داری برابر با ۶۷,۴۹۳ در بخش مربوط به شاخص امنیت اجتماعی، ۷۷,۵۶۷، در بخش اجتماعی و فرهنگی برابر ۶۶,۳۷۳، در بخش مربوط به حوزه تاسیسات و تجهیزات شهری برابر ۷۲,۵۰۷ و بالاخره در حوزه تعلقات زندگی در شهر و ابعاد روانی این شاخص برابر ۷۶,۱۴۹ اندازه گیری شده است که همگی آن‌ها در سطح ۹۵٪ ($sig=0.000$) معنی دار و به صورت صحیح صورت گرفته است. به منظور ارزیابی و تحلیل نظرات ارائه شده توسط پرسش شونده‌گان در حوزه نقش منطقه ویژه اقتصادی در بهبود کیفیت زندگی در ادامه تحلیل نتایج، مرتبط با هر بخش و گویه‌های مربوط به آن اقدام به اخذ آزمون T -Test شده است که در ادامه نتایج این آزمون مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در حوزه مسکن شاخص میانگین در سطح انحراف معیار ۲,۳ در میان ۱۳۴ پرسش نامه توزیع شده مقدار ۱۰,۷۸ را نمایش می‌دهد. همچنین با توجه به این مطلب مقدار آماره t در سطح معنی داری ۹۵٪ (با توجه به مقدار $sig=0.000$) یک مقدار منفی و حدود ۲۱,۱- بدست آمده است. که این بیانگر عدم رضایت شهروندان از وضعیت مسکن و عملکرد منطقه ویژه اقتصادی در این حوزه است.

جدول ۴ - نتایج آزمون T -Test برای شاخص مسکن

مسکن	خطای انحراف از میانگین				
	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد		
	۱۳۴	۱۰/۷۸	۲/۳۱		
<i>One-Sample Test</i>					
مسکن	T مقدار آماره	df	خطا	اختلاف میانگین	
				حد پایین	حد بالا
	-۲۱/۱۱	۱۳۳	۰/۰۰۰	-۴/۶۱	-۳/۸۲

Source: Writers, 2017

در حوزه اشتغال و درآمد جهت ارزیابی نقش منطقه ویژه اقتصادی در افزایش درآمدها و ایجاد اشتغال در شهر سلفچگان و همچنین میزان رضایت شهروندان از عملکرد منطقه نتایج آزمون T -Test بیانگر موارد زیر است: مقدار عدد میانگین از میان ۱۳۴ پرسشنامه جمع آوری شده در انحراف معیار ۲,۳، مقدار ۱۳,۳۲ حاصل گردیده است. همچنین خروجی مدل T -Test در سطح معنی داری ۹۵٪ (با توجه به مقدار $sig=0.000$) برابر با مقدار منفی ۸,۴۰ می‌باشد که باز هم که این بیانگر عدم رضایت شهروندان از وضعیت مسکن و عملکرد منطقه ویژه اقتصادی در این حوزه است.

جدول ۵ - نتایج آزمون T -Test برای شاخص اشتغال و درآمد

درآمد	خطای انحراف از میانگین				
	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد		
	۱۳۴	۱۳/۳۲	۲/۳۱		
<i>One-Sample Test</i>					
درآمد	T مقدار آماره	df	خطا	اختلاف میانگین	
				حد پایین	حد بالا
	-۸/۴۰	۱۳۳	۰/۰۰۰	-۱/۶۷	-۱/۲۸

Source: Writers, 2017

در حوزه حمل و نقل به منظور ارزیابی نقش منطقه ویژه اقتصادی در بهبود کیفی و کمی حمل و نقل و نیز ارزیابی از میزان رضایت شهروندان در این حوزه نتایج آزمون T -Test به صورت زیر بوده است. شاخص میانگین در سطح انحراف معیار ۲,۵ در میان ۱۳۴ پرسش نامه توزیع شده مقدار ۱۱,۲۱ را نمایش می‌دهد. همچنین با توجه به این مطلب مقدار آماره t در سطح معنی داری ۹۵٪ (با توجه به مقدار $sig=0.000$) یک مقدار منفی و حدود ۱۷,۴- بدست آمده است. که این بیانگر عدم رضایت شهروندان از وضعیت حمل و نقل و عملکرد منطقه ویژه اقتصادی در این حوزه است.

جدول ۶ - نتایج آزمون T -Test برای شاخص حمل و نقل

حمل و نقل	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف از میانگین		
	۱۳۴	۱۱/۲۱	۲/۵۰	۰/۲۱۶		
One-Sample Test						
حمل و نقل	مقدار T آماره	df	خطا	اختلاف میانگین	اختلاف فاصله اطمینان ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
	-۱۷/۴۶	۱۳۳	۰/۰۰۰	-۳/۷۸	-۴/۲۱	-۳/۳۵

Source: Writers, 2017

در حوزه امنیت اجتماعی جهت ارزیابی نقش منطقه ویژه اقتصادی در افزایش امنیت اجتماعی در شهر سلفچگان و همچنین میزان رضایت شهروندان از عملکرد منطقه نتایج آزمون T -Test بیانگر موارد زیر است: مقدار عدد میانگین از میان ۱۳۴ پرسشنامه جمع آوری شده در انحراف معیار ۴,۸ ، مقدار ۱۵,۳۷ حاصل گردیده است. همچنین خروجی مدل T -Test در سطح معنی داری ۹۵٪ (با توجه به مقدار $sig=0.000$) برابر با مقدار مثبت ۹,۹ می باشد که باز هم که این بیانگر رضایت شهروندان از وضعیت امنیت اجتماعی و عملکرد منطقه ویژه اقتصادی در این حوزه است .

جدول ۷ - نتایج آزمون T -Test برای شاخص امنیت اجتماعی

امنیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف از میانگین		
	۱۳۴	۱۵/۷۳	۴/۸۰۰	۰/۴۱۴۷		
One-Sample Test						
امنیت	مقدار T آماره	df	خطا	اختلاف میانگین	اختلاف فاصله اطمینان ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
	۹/۹۰	۱۳۳	۰/۳۷۰	۰/۳۷۳	۰/۴۴۷	۱/۱۹۳ ۱

Source: Writers, 2017

در زمینه ابعاد اجتماعی و فرهنگی نیز ضمن ارزیابی عملکرد منطقه ویژه اقتصادی در این حوزه ، میزان رضایت شهروندان را از وضعیت شهر سلفچگان در حوزه اجتماعی و اقتصادی مورد بررسی قرار داده ایم که نتایج آزمون T -Test به شرح زیر بوده است: مقدار عدد میانگین از میان ۱۳۴ پرسشنامه جمع آوری شده در انحراف معیار ۳,۰۸ ، مقدار ۱۱,۵۳ حاصل گردیده است. همچنین خروجی مدل T -Test در سطح معنی داری ۹۵٪ (با توجه به مقدار $sig=0.000$) برابر با مقدار منفی ۱۲,۹۷ می باشد که باز هم که این بیانگر عدم رضایت شهروندان از وضعیت امنیت اجتماعی و عملکرد منطقه ویژه اقتصادی در این حوزه است.

جدول ۸ - نتایج آزمون T -Test برای شاخص اجتماعی و فرهنگی

فرهنگ	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف از میانگین		
	۱۳۴	۱۱/۵۳	۳/۰۸	۰/۲۶۶		
One-Sample Test						
فرهنگ	مقدار T آماره	df	خطا	اختلاف میانگین	اختلاف فاصله اطمینان ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
	-۱۲/۹۷	۱۳۳	۰/۰۰۰	-۳/۴۶	-۳/۹۹	-۲/۹۳

Source: Writers, 2017

در زمینه تأسیسات و تجهیزات شهری نتایج آزمون T -Test که به ارزیابی عملکرد منطقه ویژه و نیز میزان رضایت شهروندان در این حوزه پرداخته است ، به صورت زیر است . در این حوزه مقدار عدد میانگین از میان ۱۳۴ پرسشنامه جمع

آوری شده در انحراف معیار ۲,۳، مقدار ۱۱,۶۴ حاصل گردیده است. همچنین خروجی مدل T -Test در سطح معنی داری ۹۵٪ (با توجه به مقدار $sig=0.000$) برابر با مقدار منفی ۱۶,۳۷- می باشد که باز هم که این بیانگر عدم رضایت شهروندان از وضعیت شهر سلفچگان از نظر برخورداری از تاسیسات و تجهیزات شهری و عملکرد منطقه ویژه اقتصادی در این حوزه است

جدول ۹ - نتایج آزمون T -Test برای شاخص تاسیسات و تجهیزات شهری

محیط زیست	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف از میانگین		
				۰/۲۰۴		
<i>One-Sample Test</i>						
محیط زیست	مقدار T آماره	df	خطا	اختلاف میانگین	اختلاف فاصله اطمینان ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
	۱۶/۳۷	۱۳۳	۰/۰۰۰	-۳/۳۵	-۳/۷۵	-۲/۹۴

Source: Writers, 2017

و بالأخره در نهایت در حوزه تعلقات شهروندان شهر سلفچگان نسبت به محل سکونت خود نیز، گویه هایی درج گردید که ارزیابی پاسخ های گردآوری شده در این حوزه با استفاده از آزمون T -Test بیانگر شرایط زیر می باشد: در این حوزه مقدار عدد میانگین از میان ۱۳۴ پرسشنامه جمع آوری شده در انحراف معیار ۴,۷، مقدار ۲۱,۸۸ حاصل گردیده است. همچنین خروجی مدل T -Test در سطح معنی داری ۹۵٪ (با توجه به مقدار $sig=0.000$) برابر با مقدار مثبت ۱۶,۶۱ می باشد که باز هم که این بیانگر تعلق خاطر شهروندان به محل زندگی خودشان به رغم کاستی های یاد شده در بخش های قبل می باشد.

جدول ۱۰ - نتایج آزمون T -Test برای شاخص سنجش تعلقات شهروندی

تعلقات	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف از میانگین		
				۰/۴۱۴۲		
<i>One-Sample Test</i>						
تعلقات	مقدار T آماره	df	مقدار خطا	اختلاف میانگین	اختلاف فاصله اطمینان ۹۵٪	
					حد بالا	حد پایین
	۱۶/۶۱	۱۳۳	۰/۰۰۰	۶/۸۸	۶/۰۶	۷/۶۹

Source: Writers, 2017

در ادامه طرح یافته های پژوهش اقدام به اندازه گیری ضریب همبستگی میان شاخص های عینی و شاخص های ذهنی مندرج در پرسشنامه شد. که نتایج این آزمون که در محیط $SPSS$ و با استفاده از ابزار آزمون همبستگی پیرسون صورت گرفته است به قرار زیر می باشد: همانگونه که در جدول ۱۰-۱ قابل رویت می باشد میزان همبستگی میان شاخص های عینی و ذهنی مطرح شده در پرسشنامه همبستگی به میزان ۰,۶۵ مثبت ملاحظه می گردد. این رقم بیانگر این مطلب می باشد که با افزایش مثبت شاخص های عینی، شاخص های ذهنی نیز افزایش می یابد به تعبیری دیگر هرچه وضعیت شهر سلفچگان از نظر شاخص های عینی بیان شده در حوزه های مسکن، حمل و نقل، تاسیسات و تجهیزات شهری، امنیت اجتماعی و ابعاد اجتماعی و فرهنگی و اقدامات منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان در این حوزه ها بهبود یابد، میزان رضایت شهروندان از این خدمات و نیز زندگی در شهر سلفچگان نیز بهبود خواهد یافت.

جدول ۱۱- نتایج آزمون همبستگی پیرسون میان شاخص های عینی و ذهنی

	میانگین	انحراف استاندارد	تعداد
<i>Mentalital indexes</i>	۴۱/۶۷	۷/۸۷	۱۳۴
<i>Objectival indexes</i>	۵۱/۹۱	۱۰/۳۵	۱۳۴
Correlations			
		<i>Mentalital indexes</i>	<i>Objectival indexes</i>
<i>Mentalital indexes</i>	آماره پیرسون	۱	**۰/۶۵۹
	<i>Sig. (2-tailed)</i>		۰/۰۰۰
	تعداد	۱۳۴	۱۳۴
<i>Objectival indexes</i>	آماره پیرسون	**۰/۶۵۹	۱
	<i>Sig. (2-tailed)</i>	۰/۰۰۰	
	تعداد	۱۳۴	۱۳۴
** <i>. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).</i>			

Source: Writers, 2017

شدت همبستگی پیرسون اندازه گیری شده ، توسط آزمون ضریب رگرسیون اندازه گیری شده است که نتایج آن در جدول ۱۲ آمده است. بر اساس داده های مندرج در جدول زیر مقدار $R = ۰,۶۵$ ، بیان می گردد.

جدول ۱۲- نتایج آزمون رگرسیون میان شاخص های عینی و ذهنی

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method	
۱	<i>Objectival indexes^a</i>	.	Enter	
a. All requested variables entered.				
b. Dependent Variable: <i>Mentalital indexes</i>				
Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
۱	^a ۰/۶۵۹	۰/۴۳۴	۰/۴۳۰	۵/۹۴۵
a. Predictors: (Constant), <i>visibility</i>				

Source: Writers, 2017

نتیجه گیری:

کیفیت زندگی شهری یکی از مهم ترین حوزه های مطالعات شهری در کشورهای مختلف است که در برنامه ریزی شهری می توان آن را با توجه به شاخص های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، زیست محیطی و روانی در دو وجه عینی (کمی) و ذهنی (کیفی) تعریف کرد. در این پژوهش که به منظور ارزیابی عملکرد منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان در بهبود کیفیت زندگی شهر سلفچگان صورت گرفته است ، سعی گردید گویه های مناسبی در هر یک از شاخص های یاد شده قرار داده شود. نتایج پژوهش در زمینه فرض اول با توجه به خروجی های منفی در حوزه های مسکن، درآمد و اشتغال، حمل و نقل، تأسیسات و تجهیزات شهری، ابعاد اجتماعی و فرهنگی بیانگر پایین بودن کیفیت زندگی در این حوزه های یاد شده است. مضاف بر اینکه فقط در یک حوزه امنیت اجتماعی شاخص t مثبت بوده است که بیانگر رضایت شهروندان در این حوزه می باشد. در زمینه فرض دوم خروجی آزمون همبستگی پیرسون با مقدار $R = ۰,۶۵$ *** بیانگر مثبت بودن این همبستگی است همچنین در این زمینه نتیجه آزمون ضریب رگرسیون که شدت رابطه مذکور را بیان میدارد مقدار $R = ۰,۶۵$ را نمایش می دهد. در زمینه فرض سوم نیز می توان با استناد به نتایج بدست آمده از آزمون $T-Test$ این مطلب را تأیید نمود، بنابراین در این پژوهش هر سه فرضیه مورد تأیید قرار می گیرد. در مجموع می توان بیان داشت منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان که با هدف تحرک بخشی به شهر سلفچگان و نواحی

اطراف در حوزه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و... به وجود آمده بود، با گذشت بیش از یک دهه از فعالیت نتوانسته است تأثیر قابل ملاحظه ای در کیفیت زندگی شهروندان داشته باشد.

References:

1. Ali Akbari, Ismail and Amini, Mehdi (2010) *Quality of urban life in Iran (1365-1385) Journal of Social Welfare Research, Vol. 10, No. 36(in persian)*
2. Amini, Mehdi (2006) *Quality of Life Indicators of Citizenship and the Role and Duties of the Government, Seventh International Conference on Quality Management, Tehran(in persian)*
3. Blomquist, G.C., Berger, M.C., Hoehn, J.P (1988). *New estimates of quality of life in urban areas. American Economic Review 78 (1), 89-107.*
4. Boyer, R., Savageau, D. (1981). *Places Rated Almanac. Rand McNelly, Chicago. Dissart, J. Deller, S. (2000). "Quality of Life in the Planning Literature". Journal of Planning Literature, 15: 135-161*
5. Cramer, Victoria, Seven Torgersen and Einar Kringlen, (2004), *Quality of life in a city, the effect of population density, Social Indicators Research 69.*
6. Chegini, Ahmad (2008): *Free zones of laws and regulations and regulations of Free and Special Economic Zones, Vol. 1, Farhangestan Publishing House of Monavan, First edition, Tehran.(in persian)*
7. Dissart, J. Deller, S. (2000). *"Quality of Life in the Planning Literature". Journal of Planning Literature, 15: 135-161*
8. Farahani . H , Bahmani. A and Jebali .F *The process of converting rural settlements into the city and its effects on quality of life Citizens (Case Study: Belbanabad Town, Dehgolan City), Regional Planning Quarterly, Year 6, Successive 22, Summer 2016*
9. Faraji Mollaie, A., 2010a, *Analysis of Urban Quality of Life Indices and Planning to Improve It, Case Study: Babolsar City, Department of Human Geography, Faculty of Geography, University of Tehran, A Thesis Submitted to the Graduate Studies Office in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of M.Sc. in Geography and Urban Planning. (In Persian)*
10. Faraji Mollaie, A., 2010b, *Analysis of Urban Quality of Life Concept, Second Scientificnationwide Congress of Geography Students, Faculty of Geography, University of Tehran. (In Persian)*
11. Gutiérrez Rodríguez, P.; Vazquez Burguete, J.; Vaughan, R.; Edwards, J.2009. *The Transformation of Municipal Services: towards Quality in the Public Sector, Spain.Helsinki, Finland.*
12. Liu, B.C. (1976).*Quality of Life Indicators in US Metropolitan Areas: A Statistical Analysis", Praeger, New York.*
13. Lotfi, Sedigheh (2009), *The Concept of Urban Quality of Life: Definitions, Dimensions and Measurements in Urban Planning, Journal of Human Geography Research, 1st Year, No 4, Autumn(in persian)*
14. Mc crea, Rod, Tung-Kai Shyy & Robert Smsom (2004): *Modelling Urban Quality of Life in South East Queensland by linking subjective and objective indicators, 28th Australian and New Zealand regional Science Association International annual Conference, Wollongong, NSW, 28th September to 1 October.*
15. Megone, C. (1990).*The quality of life: Starting from Aristotle. In: Baldwin, S., Godfrey, C., Propper, C. (Eds.), Quality of Life: Perspectives and Policies. Biddles, London, pp. 28-41.*
16. Mahdi tahaqoqi (2007): *An Analysis of the Status of Free and Special Areas in Iran, Journal of Business Studies, No. 23, Tehran, 40- 28(in persian)*
17. Mohammadi, Javad et al. (2010) *Measurement of Quality of Life Indicators in terms of Citizens of Mashhad, Quarterly Journal of Urban Management Studies, No. 3(in persian)*
18. Mokhtari and Nazari (2010) *Sociology of Quality of Life, First Edition, Sociology Publishers, p. 203(in persian)*
19. Nahidi, Mohammad Reza; Azar Kabs, Asghar; Mohammad Nejad, Javad and Alimohammadi Asl, Ibrahim (2012): *Effective Factors on Investment Attraction in Aras Free Zone and Their*

- Prioritization Based on Analytical Hierarchy Process, Journal of Financial Engineering and Management of Securities, Volume 2, Number 9, Tehran, 155-178.(in persian)*
20. Pacione, Michael, (2003), *Urban environmental quality and human wellbeing-a social geographical perspective, Landscape and Urban Planning* 65 , 19–30.
  21. Pour Jafar, Mohammad Reza et al (2005) *Planning of Quality of Life in Urban Centers, Definitions and Indicators, Urban Places, No. 12(in persian)*
  22. Rahman, Mielhamer & Wandschaneder (2003): *Measurin the Quality of Life Across Countries: A sensitivity analysis of well-being indices, wider international conferences on inequality, poverty and human well-being, May 30-3 2003,*
  23. Romney, David M., Roy I. Brown, and Prem S. Fry. (1994). *Improving the quality of life: Prescriptions for change. Social Indicators Research. 33: 237-72.*
  24. Saifuddini, Frank (2002): *Urban and Regional Planning Vocabulary Culture, Second Edition, Shiraz University(in persian)*
  25. Stover, M.E., Leven, C.L. (1992), *Methodological issues in the determination of the quality of life in urban areas. Urban Studies* 29 (5), 737-754.
  26. Sufian, A.J.M. (1993). *A multivariate analysis of the determinants of urban quality of life in the world's largest metropolitan areas. Urban Studies, 30(8):1319-1329.*
  27. Tuan seik, Foo, (2000), " *Subjective assessment of urban quality of life in Singapore(1997-1998)*".
  28. Vedakheyri roqayeh & Rezaei Meysam *Factors Influencing the Quality of Life of Citizens with the Role of Mediation of Social Justice (Case study: Ferdowsi city, Shahriar city), Regional Planning Quarterly, Year 6, Successive 24, Winter 2016*
  29. Wang, J., (2013): *The Economic Impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese Municipalities. Journal of Development Economics, Volume 101, 133–147.*